

FØROYA SOSIAL-DEMOKRATUR

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BROÐURSKAPUR

Nr. 9

Lýsingarprísur fyri mm: 12 oyru á
1. síðu, 10 oyru á 3. og 4. síðu

Leygardagin 12. februar 1949

Bladið verður bílagt á posthúsinum, og
kostar kr. 2,00 + porto um fjórðingsárið

23 Arg.

Einki kom á skafti

Samráðingar millum fremstu statsmenn í Norðurlondum um verjusáttmála landanna millum eru nú endaðar — og úrslitaleysar.

Teir hava verið triggjar ferðir saman. Fyrst í Karlstad, so í København og nú seinast í Oslo. Hvussu týðningarmiklir hesir fundir hava verið, kunna vit meta av tí, at norðurlandsku sendimenninir í stórlondunum Ruslandi, Amerika og Bretlandi vórðu heimkallaðir at taka lut í fundunum.

Eisini kunna vit ætla, at hesir fundir hava verið eygleiddir við størsta áhuga bæði í smáum og stórum londum, og áðrenn teir vórðu rættiliga slitnir, kom russiski sendimaðurin í Oslo við boðum frá stjórn síni at fregnast um, hvat Noreg ætlaði. Noreg var granni Ruslands við felags marki, og teir máttu geva tí gætur, um Noreg gjörði avtalur og fór at binda seg aftur at einum Atlantshavssáttmála, ið ivaleyst var vendur móti teimum.

Kanna vit eftir á einum landkorti, og hugsa vit um ta politisku stöðuna í heiminum í dag, er okkum greitt, at sum Norðurlond liggja fyrri, mugu tey hava alstóran týðning í teimum verndartiltökum, sum stórlond takast við.

Sagt verður, at heimurin er skiftur sundur millum Eystan og Vestan. Skal Vestan tryggja seg móti Eystan í Europa, noyðist tað at hava eina óbroytta rás gangandi norður gjøgnum allan verðaldarpartin heilt at norðaru Íslondunum, har kónir krigsmenn annars siga, at í einum framtíðar bardaga álop og samanstættir fara at búast. Skuldu so Norðurlond, ella eitt av teimum, verið hertikið — og fer tað ikki stuðul frá øðrum fellur tað ivaleyst beinan vegin — kemur eitt skarð í rásina. Her eru iva-leyst at finna grundirnar til, at menn eru áltráir eftir at fáa »Scandinavia« upp í ein Atlantshavsring, og at teir halda, at gagnleyst er at gera slíkan verndarring, um ikki Norðurlond eru við.

Aftur á móti fata vit eisini royndirnar hjá Eystan-ringinum

at halda Norðurlond burtur úr sáttmálagarð við Vestan. Skulu figgindaveldi sleppa fram at av skandinavisku hálvoyinni ella úr Danmark, eru øll tey verndartiltök Eystan ger spilt.

Viðvíkjandi stöðu smálanda ábart stórlond, og tað sjálvsræði litið land kann hava, tað útannaríkispolitiskir spurningar eru um at røða, so er stöðan undirbráttlig og sjálvsræði einki.

Norðurlandsku statsmenninir fóru frá hvør øðrum við vörum og hövískum orðum. Ein hoyrdi orðini »álite«, »gensidig Forstaaelse«, »Forhandlingens Aand« o. s. fr. Men frágreiðingarnar vóru sum í einum tami: ein orðakransur sum einki fast var í.

Skiligt er, at norðurlandsku politikkarar kunna ikki renna saman í nokrum verndarligum tiltökum ella avtalum. Teir vísu hinum um, at teir vilja verja frælsi og hugsjónir, men øllum er greitt at sílandi á partna orka teir tað ikki.

Avtalur og sáttmálar bera skyldur við sær, og lond kunna halda, at skyldurnar eru ov tungar at taka.

Verða ongar samráðingar aftur — og tað er ikki væntandi — noyðist hvørt landið einsæris at sata sær. Sjálvandi kunna Danmark ella Noreg gera sáttmála við onnur lond uttan at taka ráð frá ella spyrja hini Norðurlondini eftir.

Mangar ferðir er roynt politiskt síðan Kalmar-sáttmálin á sinni at binda Norðurlondini saman, men ikki hevur eydnast. Tey ganga hvørt sína leið, og so fer tíðin at sýna, hvat ið spyrst burtur úr.

Kardinal Mindszenty

dømdur

Aftur ein djarvur, friborin maður eystanfyri, Mindszenty, kardinalur í Ungarn, beindur burtur og dømdur til fongsul fyrri livið. Hann tosaði kirkjunar vegna móti kommunistisku stjórnini, varð so átaladur fyrri landsvík og onnur brotsverk og fastsettur, og nú hevur hann fingið dómin.

Mindszenty er av fátækum

bóndafólki, føddur 1892, bispur 1941. Hann striddist móti Hitlers hálvtysku sveinum og varð fastsettur, men slapp leysur, tá ið Russar komu í 1945. Í 1946 varð hann útnevndur til kardinal og hevur síðan staðið í stríði móti teim ráðandi um stöðuna stat og kirkju millum, serliga viðvíkjandi uppvenjing ungdomsins.

Mads Gudmund Winthereik

Tað vóru sorgarboð, ið danska útvarpið bar seinasta januar — donsk skonnart á veg til Føroya við víði var burturgingin við vesturstrond Noregs í feigd-aródn. Tað kendist enn og syndarligari, tá ið ein kendi tann góða, prúða føroyska sjógarpin, ið stýrimaður var. Hann var farin við hesum skipi á hávetri, einans fyrri at finna móður sína — ætlaði at vera jólagestur í gamla fedraheiminum hjá henni, ið hevur verið honum og bróðrum hansara ein so góð móður, sum einans lær fáu eru.

Vit, ið kendu Mads, syrgja sáran. Vit gleddu okkum á móður hans vegna, yvir at hon gekk og vantaði Mads heim sum stýrimann, og ein annan son heim sum prestlærdan mann. Tað varð ikki so, lagnan við síni kóldu hond vildi tað annarleidis — havið tók annan á heimleiðini, men vita skal hon, at hann, ið fyrst, var ein av teim, ið hevur gjørt Føroyum æru í útlandum. Væl verið teimum bæði deyðum og livandi.

Janus skald legði á sinni hesi orð í munn ommu Mads:

Lær meg at óttast titt veldi,
og á tín vísdóm at undrast,
ljóði gjøgnum hjarta og sinn
livsdagin at enda:
Djúpur sum havdýpi dómur tín er,
tínar leiðir ei hómast.

Tað má av sonnum sigast, at illt er at hóma vegir hins altvaldanda, men vit vóna, at tann brennandi, djúpa gudstrúgv, ið hevur sermerkt hesa so mangan hartsærdu móður, og sum hevur borið hana uppi síðan hon á ungum árum gjørdist einkja, eisini vil ugga og styrkja hana eftir henda so ófatuliga sorgar-leik.

Hugurin leitar til konu og fyra smáu dótur hansara í Keyþ

Málbroying

Mikið tos er í Danmark um rættskrivngarbroytingina. — Summi tosa við og summi ímót. Her eru nakrar reglur, sum danska skaldið Ludvig Holstein einaferð skrivaði um danskt mál, men sum eisini væl kann lesast av Føroyingum, og sum kann hava boð til okkara við:

»... Mange Steder paa Landet har Ordene i den menige Mands Mund endnu bevaret en Oprindelig af Sprogets Marv, som Bysproget for længe siden har tabt. Kjøbenhavnernes siger G'dæ, men Manden ude paa Landet hilser med et kraftigt Godau(g), her paa Sjælland udtalt med en svag, men hørilig G-Lyd. Endnu Chr. Winther skrev »Haugen«, og saaledes udtales Haven endnu i Dag af Landbefolkningen paa Sjælland, naar, de ikke af Snobberi har forvansket deres Sprog. Hauge — Have — Hæve... Men de tre Fjerdedele af Kjøbenhavns Indbyggere, lavt regnet, siger netop Hæve, Kæge, Gæje meget tydeligt endda, hvorvel de ikke altid hører det selv, hvad derimod Nordmændene gør.

Elyden har forsaavidt allerede Borgerret. Der mangler kun den ministerielle Legitimation, men den kan komme den Dag nogle Skolemænd bliver enige om at forlange den, for at de og Skolebørnene kan tage sig Arbejdet mere mageligt.

Var der ikke mere Mening i at begynde fra den anden Ende, den rigtige nemlig, som dog vel maa være i Skolen at give Undervisning i Udtale? Det vilde dog være den rette Vej opad mod en smuk Retskrivning, mens man nu omvendt lader den forfærdede Udtale trække Retskrivningen med sig nedad. Der findes Foreninger til Beskyttelse af Træer, Kæmpehøje, monumentale Bygninger og forvildede unge Piger. Var det en ringere Opgave at beskytte Sproget, er det mindre forvildet, er det mindre værd?»

mannahavn, ið hava mist so ó-metalligt — saknið og sorgin eru svar — men tey eiga minnið eftir um ein góðan mann og fadír — og tað er dýrgripur at eiga.

Gud styrki tey í hesi sváru tíð og komandi dögum.

Vinur og frændi